

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

XIX-wiecznego prospektu organowego i balustrady chóru muzycznego
kościół parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
w Mińsku Mazowieckim

Inwestor: Parafia Rzymskokatolicka p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
w Mińsku Mazowieckim
05-300 Mińsk Mazowiecki, ul. Kościelna 1

Autorzy opr. mgr sztuki Marta Sobczyńska
nr dyplomu 6237 WKiRDS ASP w Krakowie
32-010 Łuczyce, ul. Pod lasem 67

ZALĄCZNIK DO DECYZJI

DS. 5166 R. 2021 Nr 101/05/21

Z dnia 22.01.2021 r.

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**

Delegatura w Siedlcach
08-110 Siedlce, ul. Bema 4a
tel. 025/633-56-29, fax: 025/633-94-58

Z up. MAZOWIECKIEGO WOJEWÓDZKIEGO
KONSERWATORA ZABYTKÓW Mińsk Mazowiecki, styczeń 2021 r.

Miroslaw Skarczewski
Kierownik Delegatury w Siedlcach

mgr Marta Sobczyńska
uprawnienia w zakresie
konserwacji i restauracji dzieł sztuki
nr dyplomu 6237 WKiRDS ASP w Krakowie
M. Sobczyńska

**Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP**
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.01.2021

Spis zawartości opracowania:

1. Cel i zakres opracowania	str. 3
2. Podstawowe dane zabytku	str. 3
3. Stan zachowania obiektów i przyczyny zniszczeń	str. 5
4. Program prac konserwatorskich	str. 9
4.1 Wnioski i założenia konserwatorskie	str. 9
4.2 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące polichromowanej i częściowo złożonej struktury architektonicznej prospektu organowego i balustrady chóru	str. 10
4.3 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące złożonych aplikacji rzeźbiarskich	str. 11
4.4 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące polichromowanego przedstawienia rzeźbiarskiego anioła w zwieńczeniu prospektu organowego	str. 12
Uprawnienia autorów opracowania	str. 13

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.10.2016

1. Cel i zakres opracowania:

Celem opracowania jest propozycja postępowania konserwatorskiego odnoszącego się do XIX prospektu organowego z balustradą chóru muzycznego z kościoła parafialnego p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Mińsku Mazowieckim. Część opisowa uwzględnia podstawowe dane zabytku, analizę stanu zachowania struktury architektonicznej i poszczególnych elementów, sformułowane wnioski i założenia konserwatorskie oraz propozycję postępowania konserwatorskiego. Z kolei część fotograficzna obrazuje aktualny stan zachowania zabytku. Konserwatorskie oględziny obiektu przeprowadzono In Situ w styczniu b.r.

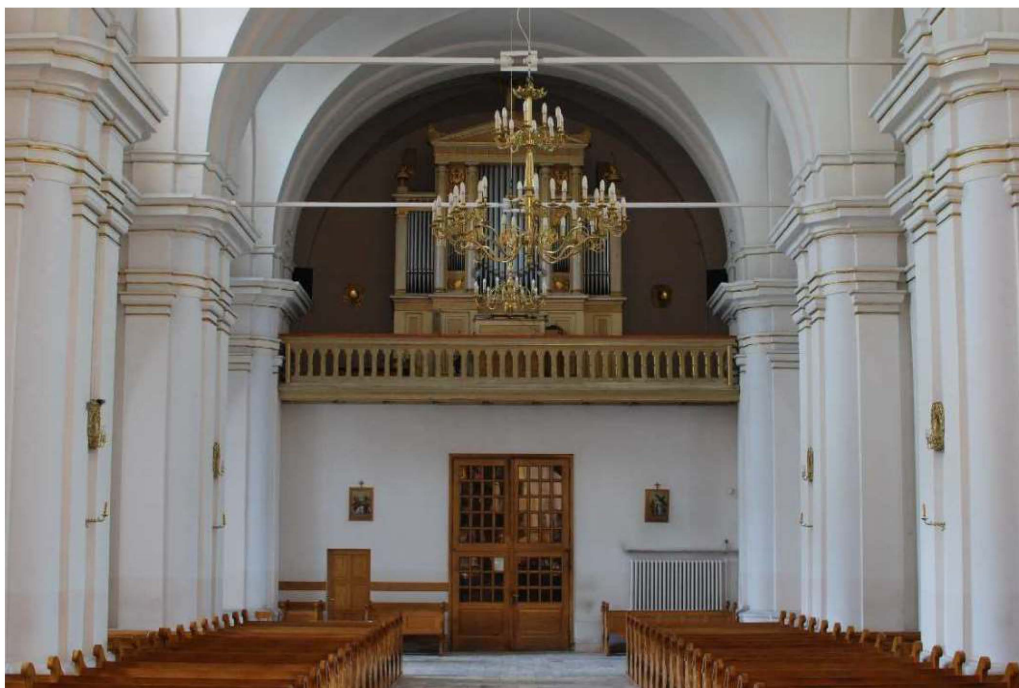
2. Podstawowe dane zabytku:

Prospekt organowy z tożsamą historycznie balustradą usytuowane są na chórze muzycznym w południowej części kościoła parafialnego p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Mińsku Mazowieckim (Fot. nr 1). Obiekty stanowią symetryczną kompozycje architektoniczno-rzeźbiarską o rozwiązaniach charakterystycznych dla klasycyzmu (Fot. nr 2). Strukturę architektoniczną o jasnej kolorystyce wykonano z drewna sosnowego, natomiast złożone aplikacje rzeźbiarskie opracowano w drewnie lipowym.

Według ogólnodostępnej literatury przedmiotu obiekty datowane są na XIX wiek, natomiast brak jest informacji o projektancie oraz warsztacie który te dzieła wykonał. Trudno jest również określić fundatora oraz okoliczności inicjatywy ich powstania.

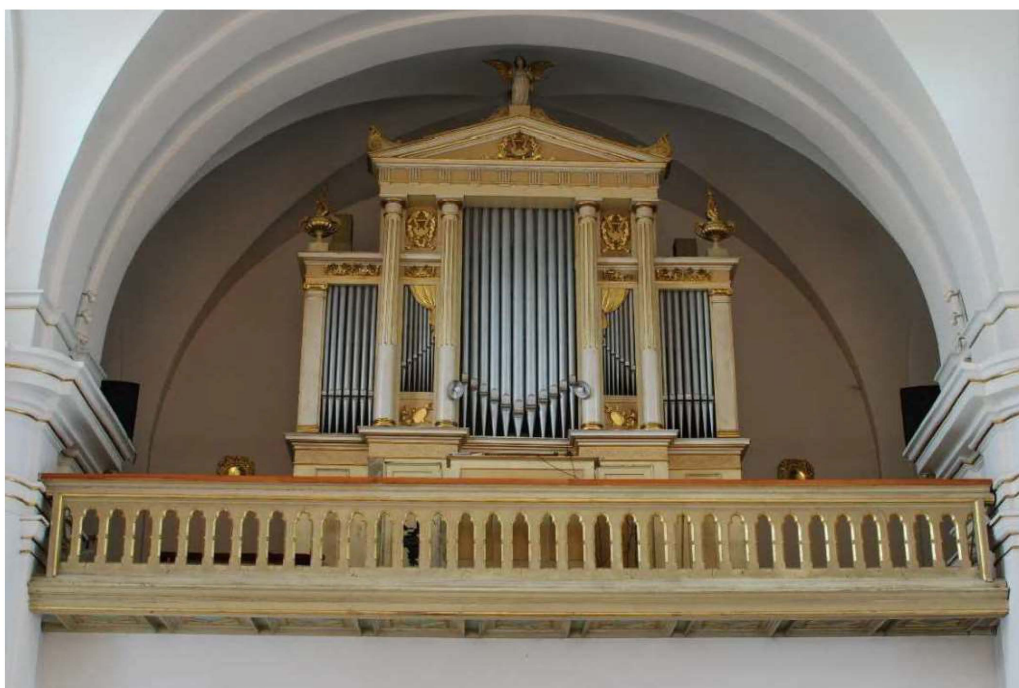
Na podstawie przeprowadzonych badań stratygraficznych można stwierdzić, że obiekty przynajmniej raz były restaurowane po roku 1968 co jednoznacznie potwierdza karta zabytku.

Prospekt organowy to pięcioosiowa forma architektoniczna w której część środkowa zamyka tympanon zwieńczony pełnoplastyczną figurą z anioła. Kompozycję wzbogacają płaskorzeźbione złożone aplikacje w postaci gazonów, akroterionów oraz ujętej w ornamentykę symboliki muzycznej. Balustrada o nierozbudowanej stanowi integralną część prospektu organowego.

Fot. nr 1

XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok całości.

Fot. nr 2

XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok stanu istniejącego w styczniu 2021 roku.

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

*Za zgodność z oryginałem
15.06.2021 r. J. Słabicki*

3. Stan zachowania obiektów i przyczyny zniszczeń

Podczas analizy konserwatorskiej stanu zachowania prospektu organowego i balustrady stwierdzono występowanie następujących grup zniszczeń powstałych w wyniku:

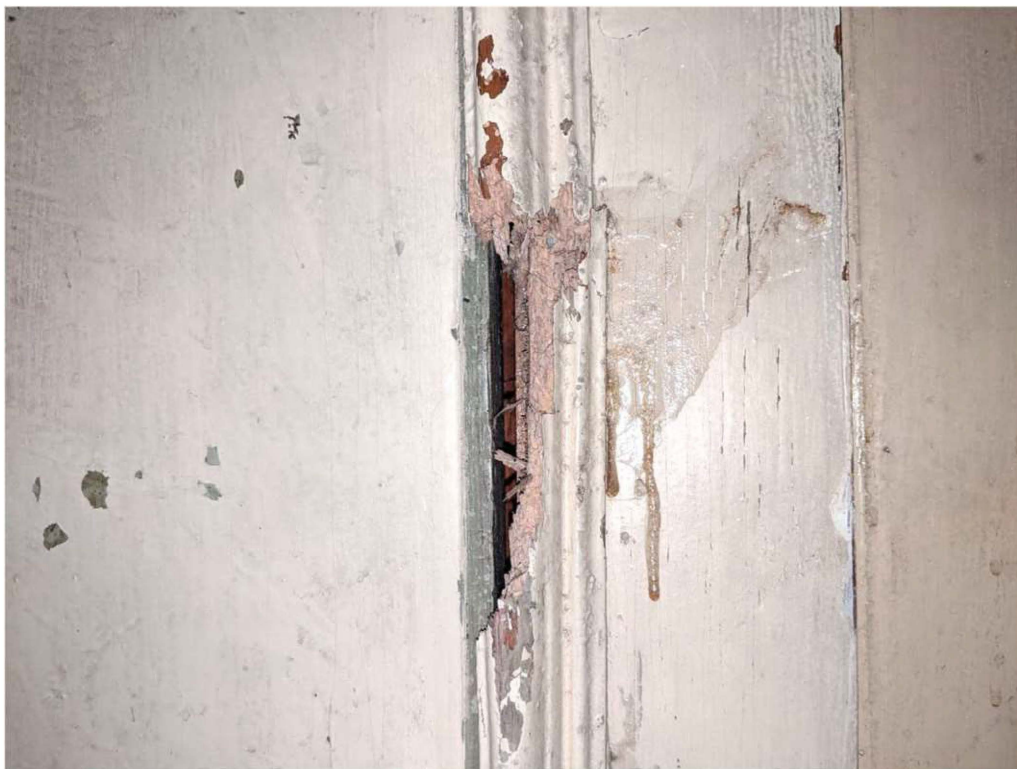
- zmian temperaturowo-wilgotnościowych
- czynników mechanicznych
- czynników biotycznych związanych z obecnością i działalnością owadów-szkodników technicznych drewna.
- nieprawidłowych zabiegów renowacyjnych

Zmiany temperaturowo-wilgotnościowe wynikające z codziennej eksploatacji świątyni odpowiedzialne są za rozluźnienie większości połączeń stolarskich. Ponadto specyfika drewna zmieniającego objętość pod wpływem stopnia wilgotności spowodowało miejscowe odspojenia pierwotnych zapraw klejowo-kredowych stosowanych pod złączenia profilowanych listew.

Do zniszczeń o charakterze mechanicznym można zaliczyć wszelkie działania w wyniku których struktura zabytków uległa uszkodzeniom związanym z niewłaściwym postępowaniem. Do tej grupy można zaliczyć zniszczenia powierzchni powstałe poprzez wbijanie gwoździ, różnego rodzaju ubytki będące skutkiem utrać, zadrapania oraz miejscowe wgniecenia (Fot. nr 3).

Poważna destrukcja drewna nastąpiła w wyniku działalności drewnojadów technicznych szkodników drewna (Fot. nr 4). Miejscowe odspojenia zapraw klejowo-kredowych potwierdziły obecność insektów, niemniej jednak zakres zniszczeń będzie można ocenić po demontażu poszczególnych elementów obiektów i usunięciu wtórnych przemalowań. Podczas oględzin makroskopowych w miejscach dostępnych nie stwierdzono natomiast występowania rozwoju grzybów oraz pleśni.

Struktury architektoniczne mińskiego prospektu organowego i balustrady utraciły pierwotną estetykę w wyniku nieprawidłowych czynności renowacyjnych polegających na przemalowaniu powierzchni zabytków warstwami olejnymi o jasnych barwach. Powyższe zabiegi wykonane po roku 1968 całkowicie zmieniły autorskie, pierwotne rozwiązania kolorystyczne i znacznie obniżyły wartości artystyczne obiektów.

Fot. nr 3
XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok uszkodzeń mechanicznych w dolnej części prospektu organowego.

Fot. nr 4
XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok zniszczeń struktury drewna spowodowane obecnością insektów.

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.06.2016

W ramach tych działań zamalowano impastową marmoryzację wykonaną w dwóch odcieniach czerwieni oraz zieleni. Powyższe warstwy zidentyfikowano na podstawie wykonanych odkrywek (Fot. nr 5,6). Ponadto w ramach działań renowacyjnych na oryginalne złączenia wykonane złotem płatkowym na czerwonym pulmencie nałożono płatki szlagmetal, który obecnie charakterystycznie koroduje (Fot. nr 7).

Na powierzchniach poziomych oraz płaskorzeźbionych elementach ażurowych zalegają nawarstwienia luźne w postaci kurzu i pyłów a w zagłębieniach formy rzeźbiarskiej występują pajęczyny.

Podsumowując stan obecny prospektu organowego i balustrady chóru muzycznego można stwierdzić, że obiekty uległy różnego rodzaju zniszczeniom, a niektóre procesy postępują nadal i w przyszłości mogą doprowadzić do trwałego uszkodzenia cennych zabytków.

Fot. nr 5

XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok odkrywki czerwonej marmoryzacji, która została zamalowana białą, olejną warstwą malarską.

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.06.2016

Fot. nr 6

XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok odkrywki zielonej marmoryzacji, która została zamalowana białą, olejną warstwą malarską.

Fot. nr 7

XIX wieczny prospekt organowy i balustrada chóru muzycznego z kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mińsku Mazowieckim. Widok wtórnych, korodujących złoceń szlagmetalowych maskujących oryginalne złoceń na czerwonych podkładach pulmentowych.

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.06.2016

4. Program prac konserwatorskich

4.1 Wnioski i założenia konserwatorskie

Ze względu na charakter zniszczeń prospektu organowego i balustrady, a także jego swoiste wartości artystyczne i historyczne, uznaje się za konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej oraz estetycznej zabytków. Działania będą polegać na powstrzymaniu postępującego procesu zniszczeń oraz przywróceniu obiektom pierwotnej estetyki, która znacznie wzbogaci kolorystycznie wnętrze mińskiej świątyni, co było prawdopodobnym zamierzeniem ich twórców.

W zakresie konserwacji technicznej zakłada się likwidację drewnojadów, wzmocnienie osłabionej struktury drewna poprzez impregnację, usunięcie zdestruowanych zapraw, uzupełnienie większych ubytków flekami oraz mniejszych kitem trocinowym.

W przypadku części polichromowanych zabytku przewiduje się, że wtórne nawarstwienia olejne zostaną usunięte do oryginalnej warstwy marmoryzacji, która zostanie uzupełniona metodą scalająco-naśladowczą farbami olejnymi na spoiwie żywicznym. Ponadto przedstawienie figuratywne anioła w zwieńczeniu prospektu organowego należy odczyścić z luźnozalegających i trwałych zabrudzeń a w przypadku występowania ubytków warstwy malarskiej należy wykonać stosowany retusz.

Ze względu na zniszczenia i niewłaściwą estetykę wtórnych złocień występujących na listwach oraz płaskorzeźbionej ornamentyce proponuje się wykonanie nowych złocień na pulmencie z zastosowaniem złota płatkowego zgodnie z technologią oryginalną.

Zabytkowy charakter obiektów oraz specyfika ich zniszczeń wymaga aby wszelka ingerencja w materię zabytkową powinna być prowadzona wyłącznie przez dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki w oparciu o uprzednio wykonane próby w miejscach mniej eksponowanych. Wszelkie zabiegi konserwatorsko-restauratorskie należy wykonać z zastosowaniem materiałów wysokiej jakości a przebieg prac wymaga systematycznej rejestracji fotograficznej.

O wszelkich zmianach i nowych okolicznościach które wynikną w trakcie prowadzonych prac konserwatorskich należy obligatoryjnie poinformować służby

Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie z siedzibą w Siedlcach.

Prawidłowo przeprowadzone zabiegi konserwatorskie przywrócą dawne wartości artystyczne i walory estetyczne obiektów, które z pewnością przyczyni się do uatrakcyjnienia wnętrza najstarszej mińskiej świątyni parafialnej.

4.2 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące polichromowanej i częściowo złoconej struktury architektonicznej prospektu organowego i balustrady chóru

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej obrazującej stan istniejący zabytku przed przystąpieniem do prac konserwatorsko-restauratorskich.
2. Demontaż wszelkich ruchomych elementów dekoracji rzeźbiarskiej i przewiezenie ich do pracowni konserwatorskiej.
3. Wstępne oczyszczenie powierzchni zabytku z brudu i kurzu za pomocą pędzli o miękkich włosiach.
4. Usunięcie metodami mechaniczno-chemicznymi z powierzchni ołtarza wtórnych przemalowań oraz uzupełnień o niewłaściwej formie, bądź wykonanych z nieodpowiednich materiałów.
5. Wykonanie zabiegów biobójczych z zastosowaniem skutecznego środka przeciw insektom-technicznym szkodników drewna.
6. Impregnacja wzmacniająca osłabioną strukturę drewna z zastosowaniem roztworu Paraloidu B-72 w mieszaninie w Ksylenu i Acetonu.
7. Oczyszczenie powierzchni impregnowanych z nadmiaru tworzywa, i pozostawienie drewna zawiniętego folią w celu powolnego odparowania rozpuszczalnika.
8. Wykonanie rekonstrukcji brakujących elementów z drewna lub specjalistycznych żywic syntetycznych
9. Uzupełnienie drobnych ubytków formy rzeźbiarskiej specjalistycznym kitem Sentilor. Opracowanie powierzchni kitów.
10. Sklejenie rozluźnionych połączeń stolarskich z zastosowaniem kleju glutynowego oraz kołków drewnianych.
11. Założenie zapraw klejowo-kredowych na profilowanych listwach struktury architektoniczny ołtarza i opracowanie ich powierzchni stanowiących podkłady pod złocenia

12. Wykonanie złoceń na czerwonym pulmencie w miejscach jego pierwotnego występowania z zastosowaniem złota płatkowego.

13. Retusz metodą scalająco-naśladowczą marmuryzacji farbami olejnymi na spoiwie żywicznym lub w przypadku dużych zniszczeń oryginalnej polichromii wykonanie rekonstrukcji

4.3 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące złożonych aplikacji rzeźbiarskich

1. Odczyszczenie drewnianego odwrocia benzyną ekstrakcyjną.
2. Usunięcie szlagmetalowej pozłoty do warstwy oryginalnych gruntów.
3. Impregnacja wzmacniająca osłabioną strukturę drewna z zastosowanie roztworu Paraloidu B-72 w mieszaninie w Ksylenu i Acetonu.
4. Wykonanie zabiegów biobójczych z zastosowaniem skutecznego środka przeciw insektom-technicznym szkodników drewna.
5. Oczyszczenie powierzchni impregnowanych z nadmiaru tworzywa, i pozostawienie drewna zawiniętego folią w celu powolnego odparowania rozpuszczalnika
6. Wykonanie rekonstrukcji brakujących elementów z drewna lub specjalistycznych żywic syntetycznych
7. Uzupełnienie drobnych ubytków formy rzeźbiarskiej specjalistycznym kitem Sentilor. Opracowanie powierzchni kitów.
8. Miejscowe uzupełnienie lub w przypadku degradacji oryginalnych gruntów całościowe założenie zapraw klejowo-kredowych wraz z opracowaniem ich powierzchni.
9. Wykonanie złoceń na czerwonym pulmencie w miejscach jego pierwotnego występowania z zastosowaniem złota płatkowego.
10. Montaż złożonych aplikacji.

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.10.2016

4.4 Proponowane postępowanie konserwatorskie dotyczące polichromowanego przedstawienia rzeźbiarskiego anioła w zwieńczeniu prospektu organowego

1. Wstępne oczyszczenie powierzchni zabytku z brudu i kurzu za pomocą pędzli o miękkich włosiach.
2. Odczyszczenie powierzchni polichromii z zabrudzeń pianą mydlaną stopowaną terpentyną lub wodnym roztworem środka Contrad 2000.
3. Wykonanie zabiegów biobójczych z zastosowaniem skutecznego środka przeciw insektom-technicznym szkodników drewna.
4. Impregnacja wzmacniająca osłabioną strukturę drewna z zastosowanie roztworu Paraloidu B-72 w mieszaninie w Ksylenu i Acetonu.
5. Oczyszczenie powierzchni impregnowanych z nadmiaru tworzywa, i pozostawienie drewna zawiniętego folią w celu powolnego odparowania rozpuszczalnika.
6. Retusz scalający przetarcia i ubytki warstwy malarskiej metodą scalająco - naśladowczą farbami żywicznymi na spoiwie żywicznym.

mgr Marta Sobczyńska
uprawnienia w zakresie
konserwacji i restauracji dzieł sztuki
nr dyplomu 6237 WKiRDS ASP w Krakowie
M. Sobczyńska

Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w. Narodzenia NMP
ul. Kościelna 1
05-300 Mińsk Mazowiecki
NIP 822-147-28-59, Regon 040092548
tel. 25-758-25-38

Za zgodność z oryginałem
15.10.2016